

Laekunud ettepanekud Rõuge valla üldplaneeringu eelnõule ja KSH aruandele enne kooskõlastamist		
<u>Esitaja ja kuupäev</u>	<u>Ettepanek, seisukoht või küsimus</u>	<u>Ettepanekuga / seisukohaga arvestamine/mittearvestamine</u>
Juri Gotmans 24.10.2022	Pöördun Teie poole palvega välja arvata Rõuge üldplaneeringu projektis väärtuslike põllumaade hulgast Terra kinnistu Haanja küla Rõuge vald. Antud kinnistul on 70% ulatuses märgala varasemalt veekogu.	Seisukohaga arvestatakse.
Reet Lepikov 11.10.2022	<p>Minu ettepanek Rõuge valla üldplaneeringusse oli:</p> <p>..."mitte hoonestada suurimaid põllumassiive Vorstimäe, Villa, Plaani, Mahtja ja Kõomäe külas, põllumassiive Haanja küla põhjaosas, Tsälbämäe põllumassiive Plaksi külas, põllumassiive Ruusmäe järve taga. Need põllud tuleb edaspidi hoida põllumajanduslikus kasutuses."</p> <p>Viibisin Rõuge valla üldplaneeringu aruteludel 4.okt Haanjas ja 5.okt Mõnistes. Seal sain teada minu ettepanekut puudutava täpsema info ja tutvuda kardimaterjaliga.</p> <p>Selgus, et Haanja valla üldplaneeringus rõhutatult välja toodud ja minu ettepanekul ka Rõuge valla üldplaneeringusse kantavate põllumassiivide nimistust kuuluvad kõik teised põlispõldude hulka, välja arvatud Ruusmäe järve tagune läänepoole jääv põllumassiiv.</p> <p>Võrus Keskkonnaametis veendusime Maaameti geoportaali kaarte vaadates, et tegu on kahtlemata põlispõldude alaga. Rogosi mõisa materjalidest nähtub, et algselt kuulusid need mõisale. Järk järgult on erinevate ümberkorralduste ja maaparanduste käigus põllud muutunud piirkonna suurimaks põllumasssiiviks. Ja mis eriti oluline võrreldes teiste põllumaadega: PÕLD ON KA PRAEGU KÜNTAVA - HARITAVA PÕLLUNA KASUTUSES.</p>	<p>Seisukohaga arvestatakse.</p> <p>Üldplaneeringusse on üle kantud Haanja üldplaneeringust mittehoonestatavate põllualade kiht (koostatavas Rõuge valla ÜP-s nimetatakse need alad ajaloolise väärtusega põllumajandusmaadeks). Rõuge valla ÜP-s on seatud tingimuseks, et ajaloolise väärtusega põllumajandusmaa tuleb hoida põllumajanduslikus kasutuses.</p>

	<p>Põlispõldude teemaga tegeles planeeringu koostamisel Haani Miihi Nõukoda. Vesteldes selle esindaja Agu Holloga, on ka nende kindel ettepanek lugeda RUUSMÄE JÄRVE TAGUNE LÄÄNEPOOLNE PÖLD PÕLISPÕLDUDE HULKA (seda enam, et põhjakalda põld, mida ammu ei harita, sinna juba kuulub). Haanimaa ala piir ei ole midagi konkreetset, vaid see on mõtteline.</p> <p>Palun minu ettepaneku täiendust üldplaneeringus arvestada.</p>	
<p>TÜ Energiaühistu 06.07.2021</p>	<p>Pöördume teie poole seoses valla üldplaneeringu koostamisega, millel on väga oluline roll lähiperioodi taastuenergia elektrijaamade rajamisel. Taastuenergia arendamine on oluline avalik huvi ning leiame, et kogukondadel peaks olema siinjuures lai võimalus kaasa rääkida, kuhu ja kuidas taastuenergiat kasutusele võetakse. TÜ Energiaühistu tegutseb eesmärgiga soodustada kogukondadel ise taastuvelektri tootmist ning koondab tänaseks ligi 70 erinevat inimest erinevatest piirkondadest üle kogu Eesti. Seetõttu palume teil meid kaasata üldplaneeringu koostamise protsessi kui huvitatud osapool.</p> <p>Leiame, et kohalike omavalitsuste üldplaneeringutes tuleb kindlasti kajastada nii tuule- kui päikeseparkide rajamist ning saadame teile omapoolsed ettepanekud:</p> <p>1. Tuuleparkide rajamine</p> <p>Tuuleparkide rajamisega kaasneb keskkonnamõju pole kaugeltki nii suur kui fossiilsetel või tuumakütusel põhinevate elektrijaamade oma, kuid sellegipoolest kaasneb tuulikutega erinevaid mõjusid, peamiselt maastiku muutus. Kogukonna aktsepteering sellistele infrastruktuuri objektidele on suurem kui neil on võimalik kaasa rääkida, kuhu tuulepargid tulevad, ning kogukonnana neist ka realselt kasu saada. Kogukondliku energiatootmise toetamiseks on oluline, et üldplaneeringutesse jääks sisse piisav paindlikkus täpsemate uuringutega määrata elektrituulikute asukohad tulevikus. Seetõttu soovitame, et üldplaneeringu tasemel ei pandaks pikaks ajaks esialgse analüüsi põhjal paika liiga täpselt alasid, kuhu ei tohiks elektrituuliku rajada. Tuulikute – ja salvestustehnoloogiate areng ning kohaliku kasu arvestamise meetodite ja kogukonnaenergeetika vormide areng võimaldab tulevikus tuuleenergia tootmiseks kasutada ka selleks praegu mittesobivaid alasid.</p> <p>Nagu eelpool mainitud kaasneb tuuleparkide tulekuga meid ümbritseva ruumi muutus. Tuuleparkide visuaalset aspekti ei saa aga kirjeldada ega väärtustada maastikuväliselt. Seepärast soovitame üldplaneeringu faasis kaardistada ja</p>	<p>Seisukohti kaalutakse ÜP koostamise käigus.</p>

kirjeldada maastikud teie vallas, et siis tuulepargi arendusfaasis saaks visuaalset mõju korrektselt hinnata.

2. Päikeseparkide rajamine

Möödunud aastal suurenes märkimisväärselt päikeseparkide rajamine nii oma tarbeks kui ka eesmärgiga toota päikeseelektrit üldisesse võrku. See on väga tervitav ning suurendab muuhulgas ka regionaalset arengut, pakkudes kohapeal töökohti ja täiendavat sissetulekut ettevõtetele ja majapidamistele. Soodustamaks kogukondlike päikeseparkide teket peame oluliseks, et seadused ja planeeringud nende rajamist liigselt kitsendama ei hakkaks. Näiteks võiks päikeseparkide rajamine olla lubatud ka väljapool üldplaneeringus määratud tootmise maa-ala projekteerimistingimuste alusel kui on täidetud teatud tingimused. Kuigi igas vallas tuleb kohandada vastavalt asukohale ja kogukonnale sobivad tingimused, siis hea näitena toome välja vastava peatüki sõnastuse Vinni valla üldplaneeringust:

Punkt 7.4.3 Päikeseparkide rajamine Tööstuslikku päikeseparki (enam kui kahekordne kinnistu enda tarbeks olev vajadus) tohib tiheasustusalal rajada ainult tootmismaa- ja hoonete katustele, fassaadidele ning parklatesse (kui see ei riku hoone välisilmet ning sobitub ümbritseva ehitatud keskkonnaga). Hajaasustuses (väljapool tiheasustusalasid) on tööstuslike päikeseparkide rajamine lubatud ka väljapool üldplaneeringus määratud tootmise maa-ala (ptk 4.1.12) projekteerimistingimuste alusel, kui:

- päikesepark vastab kehtivatele normdokumentidele (sh elektripaigaldise standard);
- päikesepargist tulenevad mõjutused (peegeldused, varjamine) ei vähenda liiklusohutust teedele;
- säilib väärtusliku põllumajandusmaa terviklikkus ja mullaviljakus (väärtuslikul põllumajandusmaal ei muudeta katastriüksuse sihtotstarvet tootmismaks, et oleks tagatud maaüksuse kasutamine põllumajandusmaana peale päikesepaneelide eemaldamist);
- päikesepark ei vähenda väärtusliku maastiku väärtust, sobivuse otsustab vallavalitsus kaasates maastikuarhitektuuri ja miljööalaste teadmistega spetsialisti.

Mikrotootmiseks, st ühe majapidamise tarbeks (kuni kahekordne kinnistu enda tarbeks olev vajadus) päikesepaneelide paigutamine on

	<p>lubatud väljaspool õueala, kui paneelide paigutus maastikul ei too kaasa negatiivset visuaalset mõju. Vajadusel võib kohalik omavalitsus anda ehitusloa tähtajaliselt, võttes arvesse päikesepaneelide eeldatavat eluiga. Päikesepargi rajamisel või päikesepaneelide paigutamisel peab tegevuse tegija arvestama, et naaberkinnistu omanikul on oma maale õigus ehitada hooneid ja istutada kõrghaljastust ning naaberkinnistu omanikul ei ole kohustust hüvitada võimaliku tekkiva varjuga seonduvat, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Miljööväärtuslikel aladel/hoonetel on lubatud sellised lahendused, kus päikeseenergia tootmise vahend sobitub kokku hoone arhitektuuriga, sobivuse otsustab vallavalitsus kaasates arhitektuuri ja miljööalaste teadmistega spetsialisti.</p> <p>Loodame, et eelpooltoodud ettepanekud täiendavad üldplaneeringuid viisil, mis lubab sujuvalt ja kogukondasid kaasavalt kasutusele võtta kiirelt arenevaid taastuenergia tehnoloogiaid ja kogukonnaenergeetika vorme.</p>	
Eestimaa Looduse Fond 12.10.2022	<p>Austatud omavalitsuste juhid</p> <p>Kirjutan teile Loodushoiu Fondist, mille missioon on toetada inimesi ja organisatsioone loodushoidu panustamisel nende igapäevaelus. Oma tegevuses lähtub Loodushoiu Fond kõige uuematest teadusandmetest ning võtab arvesse ühiskonnas ja looduses toimuvaid protsesse.</p> <p>Kohalike omavalitsuste ülesanne on koostada üldplaneeringuid eesmärgiga luua hea elukeskkond, mis muuhulgas peab toetama riiklikult seatud keskkonnanäesmärkide saavutamist, keskkonnanäesmeid ning -arengukavu. Seetõttu juhime teie tähelepanu elurikkuse ja kliimamuutuste otsesele seosele ning kohalike omavalitsuste rollile selles. Palume, et arvestaksite omavalitsuse arengudokumentides Euroopa Liidu elurikkuse strateegias aastani 2030 (EL Elurikkuse Strateegia) püstitatud eesmärgi ja panustaksite nende täitmisse.</p> <p>Elurikkuse strateegia püüab aidata kaasa sellele, et Euroopa elurikkus saaks 2030. aastaks taastuda, tuues kasu nii inimestele, kliimale kui kogu meie planeedile. Elurikkuse kadu ja kliimamuutused on üksteisest sõltuvad. Strateegia sisaldab konkreetseid kohustusi ja meetmeid, mis tuleb 2030. aastaks ellu viia. Üheks meetmeks on metsastamine, millesse saab iga kohalik omavalitsus panustada.</p> <p>Kuidas metsastamine aitab?</p> <p>Seoses kliimamuutustega räägitakse palju kasvuhooneefektist. Looduslik kasvuhooneefekt on Maa kui elukeskkonna jaoks ülioluline. Probleem tekib siis,</p>	<p>Euroopa Liidu elurikkuse strateegias aastani 2030 (EL Elurikkuse Strateegia) püstitatud eesmärkide täitmisse panustatakse eelkõige läbi rohevõrgustiku planeerimise ning sellele kaitse- ja kasutustingimuste määramise. Üldplaneeringu eelnõu lahenduses suunatakse arendustegevust tiheasutusaladele ja kompaktse asutusega aladele soodustades hajasutuses looduslähedasemat keskkonda. Rõuge valla ÜP-s on seatud maakasutuse juhtotstarvetele haljastuse põhimõtted ja maksimaalne täisehitusprotsent.</p>

	<p>kui inimtegevuse mõjul suureneb kasvuhoonegaaside hulk oluliselt ja väga kiiresti. Maa keskmine temperatuur tõuseb ning kaasnevad kliimamuutused toimuvad kiiremini ja ulatuslikumalt, kui inimkond ja kõik ülejäänud elusorganismid sellega kohaneda suudavad.</p> <p>Süsihappegaas on üks kasvuhooneefekti põhjustavatest gaasidest, mille kontsentratsioon praegu on viimase 400 000 aasta kõrgeim. Süsihappegaas tekib õhku põlemisprotsessi kaasproduktina, mis võib olla nii looduslik kui inimese põhjustatud tegevus, aga seejuures on oluline teada, et süsihappegaasi on võimalik ka looduslikult siduda. Nimelt, puud kasvamise käigus seovad süsihappegaasi, kasvatades süsiniku abil oma tüve ning uued metsastatud alad pakuvad elupaiku liikidele. Umbes 2/3 süsinikust on talletatud mullas ja 1/3 puudes.</p> <p>Mida räägivad teadusandmed?</p> <p>1. Euroopa Liidus on kohustus istutada 2030. aastaks vähemalt 3 miljardit puud (EU Biodiversity Strategy Dashboard summary, Target 9) ning Eestil tuleb anda oma panus süsiniku vähendamisesse.</p> <p>Seda tehakse selleks, et suurendada metsaga kaetud alade pindala ELis, metsade vastupanuvõimet ja nende rolli elurikkuse vähendamise peatamisel, kliimamuutuste leevendamisel ja nendega kohanemisel. Kuivõrd IPCC kliimateadlaste hinnangul (Eesti Päevaleht, 2021) on meil aega umbes kaheksa aastat, et soojenemist 1,5 °C piires hoida, siis selle eesmärgi nimel tuleb meil kõigil läbimõeldult tegutseda nüüd ja kohe.</p> <p>2. Ülemaailme teadustööde kokkuvõtte poliitikate kujundamiseks (IPCC raport 2022), kinnitab vajadust siduda süsinikku ka istutamise teel.</p> <p>Maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse valdkonnas suurendati Eesti süsiniku sidumise eesmäärke 400% (Harju Elu, 2021). Seega on oluline iga taim ja iga hektar.</p> <p>3. Metsastumine või metsastamine omab positiivset efekti süsiniku sidumisel, see aga omakorda aitab kaasa kliimaeesmärkide täitmisele (Lutter et al. 2022, Lutter et al. 2016, Bárcena et al. 2014, Laganieri et al. 2010). Metsastamise tagajärjel suureneb metsamaa pindala ning ajas kasvab metsastatud aladel biomassi seotud süsiniku kogus ja sidumise kiirus. Meetme mõju avaldub Eesti kontekstis eelkõige täiendava süsiniku sidumisena võrreldes rohumaa kategooriaga (Keskkonnaagentuur, 2021). Ehkki ka rohumaad seovad süsinikku</p>	
--	--	--

	<p>mulda ning taimede mitmekesisus suurendab mulla orgaanilise süsiniku säilitamist, soovitavad teadusandmed metsastamist.</p> <p>4. Metsastumise tagajärjel suureneb haritava maa mulla süsiniku tagavara, kuna orgaanilise aine sisaldus mullas väheneb (Uri et al. 2014). Haritava maa viimine püsitaimestiku alla vähendab mullaharimise intensiivsust. Selle kaudu väheneb kasvuhoonegaaside heitkogus, kuna orgaanilise aine lagunemine aeglustub, samuti väheneb põllutööde eesmärgil fossiilsete kütuste kasutamine.</p> <p>Üldplaneeringud on määrava mõjuga arengudokumendid. Nende koostamise aluspõhimõtetes on otstarbekas koheselt lähtuda maailma teaduspõhistest uuringutest ja ELi pikaajalistest eesmärkidest, sh ka keskkonnamõjude strateegilise hindamise järeldest.</p> <p>Täname, kui olete eelkirjeldatuga planeeringute koostamisel juba arvestanud või võtate need ettepanekud arvesse edasiste menetluste käigus. Kui teil tekib täiendavaid küsimusi või murekohti, pöörduge julgelt meie poole ning leiame koos vastuseid ja lahendusi.</p> <p>2021. aastal asutatud Loodushoiu Fondi eesmärk on aidata kaasa vabatahtliku loodushoiu arengule Eestis. Fondi tegevusse panustavad maaomanikud, partneritena saavad kaasa lüüa eraisikud, eraettevõtted ja kolmanda sektori organisatsioonid.</p>	
Kaitseministeerium 17.01.2023	<p>Kaitseministeerium on varem kooskõlastanud Võru valla üldplaneeringu 07.12.2021 kirjaga nr 12-1/21/2318 ning Antsla valla üldplaneeringu 17.06.2022 kirjaga nr 12-1/21/2102. Mõlemad üldplaneeringud on vastu võetud ning nüüd avalikul väljapanekul. Rõuge valla üldplaneeringu eelnõu kohta on Kaitseministeerium andnud oma ettepanekud üldplaneeringu avaliku väljapaneku ajal 16.09.2022 kirjaga nr 12-1/22/3090.</p> <p>Rõuge vallale saadetud kirjas teavitas Kaitseministeerium vajadusest ja kavast laiendada Nursipalu harjutusvälja. Võru vallale ja Antsla vallale, keda samuti harjutusvälja laiendamise kava puudutab, anti vastav teave 16.09.2022 e-kirjaga ning 10.10.2022 toimunud kolme valla vallavanema ja kaitseministri kohtumisel, kus lepiti kokku, et harjutusvälja laiendamise huviala piirid esitab Kaitseministeerium pärast seda, kui huviala piiri on tutvustatud ka kohalikele volikogudele. Kohtumine, kus tutvustati huviala piire kolme valla volikogudele ja laiemale üldsusele, toimus 21.11.2022 Tsooru Rahvamajas. Avalikud arutelud harjutusvälja laiendamise vajaduste ja kavandatavate tegevuste tutvustamiseks ning piirkonna inimeste küsimustele vastamiseks toimusid harjutusvälja laiendamisest puudutatud valdades 5., 11. ja 12. jaanuaril 2023.</p>	<p>Seisukohaga ei arvestata.</p> <p>Nursipalu harjutusväljaku laiendamist menetletakse ÜP-st eraldiseisvalt ja selle menetlusinfo on ajas muutlik, mistõttu ei ole selle kajastamine ÜP-s otstarbekas. ÜP-ga ei ole planeeritud sellist tegevust, mis otseselt takistaks Nursipalu laiendust.</p>

	<p>Kaitseministeerium on teinud harjutusvälja laienduse huviala piiri kättesaadavaks Internetis https://www.kaitseinvesteeringud.ee/nursipalu-laiendus/. Täiendavat informatsiooni harjutusvälja laiendamise vajaduse, kavandatavate tegevuste ja piiride kohta on jagatud läbi erinevate meediakanalite.</p> <p>Avalikul väljapanekul olevates Võru valla ja Antsla valla üldplaneeringutes ning nende KSH aruannetes Nursipalu harjutusvälja laiendamise kavaga seotud teavet kahjuks ei kajastu. See on ka mõistetav, kuna varasemates üldplaneeringu koostamise etappides ei ole valdadel olnud sellekohast teavet. Seetõttu informeerib Kaitseministeerium üldplaneeringute koostamise menetluse osalisena, et Nursipalu harjutusvälja laiendamise protsess avalikult tutvustatud huviala piirides on käimas. Seda arvestades palume võimalusel kajastada Nursipalu harjutusvälja laiendamise vajadust ja huviala piiri ka Võru valla, Antsla valla ja Rõuge valla üldplaneeringutes ning arvestada sellega muude maakasutuste planeerimisel.</p>	
<p>Muinsuskaitseamet</p> <p>13.12.2022</p>	<p>Kaitseministeerium ja Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus avaldasid 21. novembril Tsooru rahvamajas kolme valla esindajate ja kohalikele elanikega kohtudes Nursipalu harjutusvälja laiendamise esialgsed plaanid koos väljaõppeala huvialaga, mis ulatub Antsla, Rõuge ja Võru valla territooriumile.</p> <p>Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse harjutusväljade portfelli juhi pressiteatest selgub, et paralleelselt maade omandamisega alustatakse keskkonnamõjude ja sotsiaalmajanduslike mõjude kaardistamine ja leevendusmeetmete koostamisega.</p> <p>Tulenevalt eeltoodust tutvus Muinsuskaitseameti arheoloogiakomisjon 30.11.2022 toimunud koosolekul Nursipalu harjutusvälja laiendamise ala piiridega ning analüüsis alale jäävaid mälestisi ning muistiseid. Kaitseministeerium ja Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus ei ole Muinsuskaitseametit kaasanud ning kuna laiendamisest puudutatud kohalikud omavalitsused on üldplaneeringute koostamise osas teinud koostööd Muinsuskaitseametiga, siis amet palub omavalitsusi mõjude hindamisel, sh keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) programmi koostamisel ja kooskõlastamisel lähtuda arheoloogiakomisjoni alljärgnevast otsusest:</p> <p>#... Päevakorra punkt 2: Võru maakond, Kurenurme // Luhametsa // Hänike // Tsirgupalu // Juba // Laossarõ // Nilbö külad. Mälestised: rahvapärismustega seotud kivi "Kirstkivi" reg-nr 13655, ajalooline looduslik pühapaik Jummalläte A31101, maahaudkalmistu TÜ ID 2752, kivikalmed TÜ ID 1574, Laane kalmistu TÜ ID 70, Laane keraamikaleiukoht TÜ ID 287, pelgupaik TÜ ID, Piisi asulakoht TÜ ID 286, maahaudkalmistu TÜ ID 7628. Projekt: Nursipalu harjutusvälja laiendamine.</p>	<p>Seisukohaga ei arvestata.</p> <p>Nursipalu harjutusväljaku laiendamist menetletakse ÜP-st eraldiseisvalt ja sellele on viidud/viiakse läbi eraldi keskkonnamõjude hindamine, kus vastavaid teemasid vajadusel käsitletakse. ÜP KSH-s Nursipalu laiendusele mõju hindamise läbiviimine tähendaks sisuliselt topelt keskkonnamõjude hindamise läbi viimist kavandatud tegevusele. Oluline on välja tuua ka seda, et ÜP KSH-s ei saa kunagi viia mõju hindamist läbi nii täpselt kui seda tehakse ehitusprojekti KMH käigus.</p>

	<p>2.1 Nursipalu harjutusväljaku laiendamisega jääks kavandatavale alale arheoloogiamälestis Rahvapärimustega seotud kivi "Kirstkivi" reg-nr 13655 ning arvel olev ajalooline looduslik pühapaik Jummaläte reg-nr A31101. Lisaks jääks laiendatavale harjutusväljakule mitmed teada olevad (Tartu Ülikooli arheoloogiadeade andmebaas), kuid mitte kaitse all olevad muistised:</p> <ul style="list-style-type: none"> • TÜ ID 2752 Maahaudkalmistu • TÜ ID 1574 Kivikalmed • TÜ ID 70 Laane kalmistu • TÜ ID 287 Laane keraamikaleiukoht • TÜ ID 12867 Pelgupaik • TÜ ID 286 Piisi asulakoht • TÜ ID 7628 Maahaudkalmistu <p>2.2 Samuti esineb kavandatavale alal mitmeid pärandkultuuriobjekte, sh:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 698:RIP:025 Tsirgupalu ristimänd <p>2.3 Piirkonda on vähe uuritud, mistõttu on tõenäoline, et alal leidub veel teisigi seni teadmata arheoloogiapärandi objekte.</p> <p>2.4 Eelnevast tulenevalt tuleb keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) käigus viia läbi arheoloogiline uuring arheoloogiapärandi välja selgitamiseks arhiiviuuringu meetodil ja samamoodi viia läbi looduslike pühapaikade uuring.</p> <p>2.5 Nimetatud uuring peab koosnema olemasolevate materjalide (arhiiviallikate) läbitöötamisest ning maastikuanalüüsist kaugseire meetodeid kasutades (sh ajaloolised kaardid ja maakasutusplaanid, kohapärimus, aerofotod, Maa-ameti kõrgusandmete põhjal tehtud reljeefimudelid). Vajadusel viia läbi ka esmane maastikuseire tuvastatud objektide maastikul visuaalseks kontrollimiseks.</p> <p>2.6 Uuringu tulemused koos kaardimaterjaliga esitada KSH aruande lisana. Aruandes näha ette, et kohtades, kus tuvastati potentsiaalseid arheoloogiapärandi objekte, tuleb enne pinnase- ja ehitustööd teostada täiendavad arheoloogilised eeluuringud, mille käigus kontrollitakse väikesemahuliste prooviaukude või -kaevistega arheoloogilise kultuurikihi esinemist. Arheoloogilisi eeluuringuid võib läbi viia vastava pädevusega isik või ettevõtja (MuKS § 46–47, § 68 lg 2 p 3; § 69–70).</p> <p>2.7 Mälestise „Kirstkivi“ reg-nr 13655 osas tuleb arvestada säilitamiskohustusega (MuKS § 3 ja § 33) ja planeerida harjutusalal niimoodi, et ehitustööd ja harjutusvälja kasutus ei kahjustaks mälestist ning selle lähiümbrust kaitsevööndi ulatuses. Jummaläte, mille puhul on ajalooliste looduslike pühapaikade eksperdinõukogu teinud kaitse alla võtmise ettepaneku, soovitame samamoodi säilitada allikas ja selle lähiümbrus. Juhul kui uuringute käigus selgub harjutusväljaku alal veel looduslikke pühapaiku, siis tuleb koostöös Muinsuskaitseametiga läbi arutada tingimused nende säilimise tagamiseks. Tsirgupalu ristimänd (698:RIP:025) on kuivanud, kuid võiks säilida oma asupaigas kuni loomuliku hävinemiseni looduslike protsesside tulemusena.</p>	
--	--	--

	<p>2.8 Edasise projekteerimise käigus tuleb arheoloogilise arhiivi- ja eeluuringu tulemusi arvesse võttes hinnata koostöös Muinsuskaitseametiga arheoloogiliste uuringute vajalikkust ja ulatust.</p> <p>2.9 KSH käigus läbi viidav arheoloogiline uuring aitab minimeerida võimalust, et arheoloogiline kultuurikiht ilmneb alles kaeve- või ehitustööde käigus, mis põhjustab töodes seisakuid ja ette planeerimata kulusid. Arvestada, et Muinsuskaitseaduse § 31 lg 1 sätestab: „Kui mistahes paigas avastatakse ehitamisel, teede, kraavide ja trasside rajamisel või muude mulla- ja kaevetööde tegemisel arheoloogiline kultuurikiht või maasse, veekogusse või selle põhjasetetesse mattunud ajaloolised ehituskonstruktsioonid, on leidja kohustatud tööd peatama, säilitama koha muutmata kujul ning viivitamata teavitama sellest ametit.“... #</p>	
--	--	--